

Een getekend portret van Coenraat Roepel door Richard van Bleeck

In de loop van de zeventiende eeuw en het begin van de achttiende eeuw zijn er veel Nederlandse kunstschilders met de hoop op fortuin naar Engeland getrokken, waar van de meeste van hen echter niet veel is geworden. In hun nieuwe vaderland zijn ze na hun dood snel in het vergeetboek geraakt, terwijl na Johan van Gool (1685–1763), die veel van deze emigranten nog persoonlijk heeft gekend, de Nederlandse schrijvers over kunst al evenmin belangstelling hadden voor hen. De thans bekende ōuvres van deze schilders zijn hierdoor vrij klein. Zo zijn van de afwisselend in Nederland en Engeland wonende portret- en genreschilder Richard van Bleeck (1670–circa 1733) nu ongeveer vijftientig schilderijen geregistreerd, waarvan er bovendien nog enkele thuishoren in het ōuvre van zijn zoon Pieter (1700–1764).¹ Tekeningen op naam van Richard van Bleeck zijn er nog minder. Er is mij slechts één gesigneerd blad bekend, een landschap dat gecopieerd blijkt te zijn naar een schilderij door Jan Brueghel II (1601–1678) en om die reden niet erg representatief is voor Van Bleecks tekenstijl (afb. 1).² Alle tekeningen die verder aan hem zijn toegeschreven, zijn dat op grond van een oude oncontroleerbare traditie of op grond van overeenkomsten met het portrettype van zijn geschilderde werk. Het is daarom een gelukkig toeval dat het mogelijk blijkt om met zekerheid een tweede tekening aan Van Bleeck toe te schrijven. Dit blad kan in direct verband gebracht worden met een

van zijn interessantste schilderijen en biedt bovendien voldoende aanknopingspunten om in de toekomst meer getekend werk van zijn hand te herkennen.

Het Rijksprentenkabinet bezit namelijk een vlot getekend portret van een bloemschilder dat tot nu toe werd beschouwd als een zelfportret van Jan van Huysum (1682–1749) (afb. 2).³ Over de functie van deze tekening die voor een zelfstandig bedoeld kunstwerk te schetsmatig is, kan geen twijfel bestaan: het moet een voorstudie voor een volledig uitgewerkte tekening of een schilderij geweest zijn. Dat gezochte stuk dook enkele jaren geleden op in de kunsthandel en bevindt zich thans in particulier Australisch bezit (afb. 3).⁴ Het schilderij is echter geen zelfportret van Jan van Huysum maar een door Richard van Bleeck gesigneerd portret van de bloemschilder Coenraat Roepel, die zelf het stilleven dat op de schildersezal staat voor zijn rekening nam en signeerde. Indirect was Van Bleecks portret van Roepel reeds bekend door twee daarnaar gecopieerde versies. Het Rijksprentenkabinet bewaart een tekening die vrijwel zeker gecopieerd is naar het schilderij en van het portret slechts een gedeelte weergeeft (afb. 5).⁵ Terwijl in de geschilderde versie Roepels penning aan een keten bij de middel hangt, is hij om niet buiten het beeld te vallen op de tekening met een koord om de hals gehangen. De tweede al bekende copie naar het schilderij door Van Bleeck is een spiegelbeeldige gravure in

Afb. 1. Richard van Bleeck naar Jan Brueghel II, Rust op een landweg. Pen in bruin, penseel in grijs, 187 × 260 mm. Fondation Custodia, Parijs.

Afb. 2 (onder). Richard van Bleeck, Portret van Coenraat Roepel. Pen en penseel in grijs, pen in bruin, 168 × 145 mm. Rijksprentenkabinet, Amsterdam.

Johan van Gools *De nieuwe schouburg der Nederlandsche kunstschilders en schilderessen* uit 1750 (afb. 4).⁶ Hoewel die prent ongeveer hetzelfde detail weergeeft als de tekening kunnen we uit het feit dat er nu wel een stuk van de keten zichtbaar is afleiden dat er tussen de beide versies geen direct verband bestaat.

Van Gool schrijft in zijn biografie van Roepel dat het portret door Van Bleeck samen met enkele schilderijen van Roepel in bezit is van de weduwe van een *nu zedert eenige maanden mede overleden* broer van de schilder, ongetwijfeld de op 18 oktober 1749 in Den Haag begraven Christian Roepel. In Van Gools levensbeschrijving van Van Bleeck komt het portret van Coenraat Roepel nogmaals ter sprake, nu met een verwijzing naar het uiterlijk van de geportretteerde, waarbij het oordeel luidde dat het schilderij *fraei was, schoon zich het voorwerp gansch niet voordelig voor een Kunstenaar opdeet*.⁷ Ook Jacob Campo Weyerman, de omstreden chroniqueur der Nederlandse kunstenaars,

Afb. 3. Richard van Bleeck en Coenraat Roepel, Portret van Coenraat Roepel. Doek, 110,5 x 87,2 cm. Particuliere collectie, Australië.

Afb. 4. Pieter Tanjé naar Aart Schouman, Portretten van Hendrik van Limborch (1), Coenraat Roepel (2) en Gerard Jan Palthe (3). Gravure, 160 x 105 mm. Rijksprentenkabinet, Amsterdam.

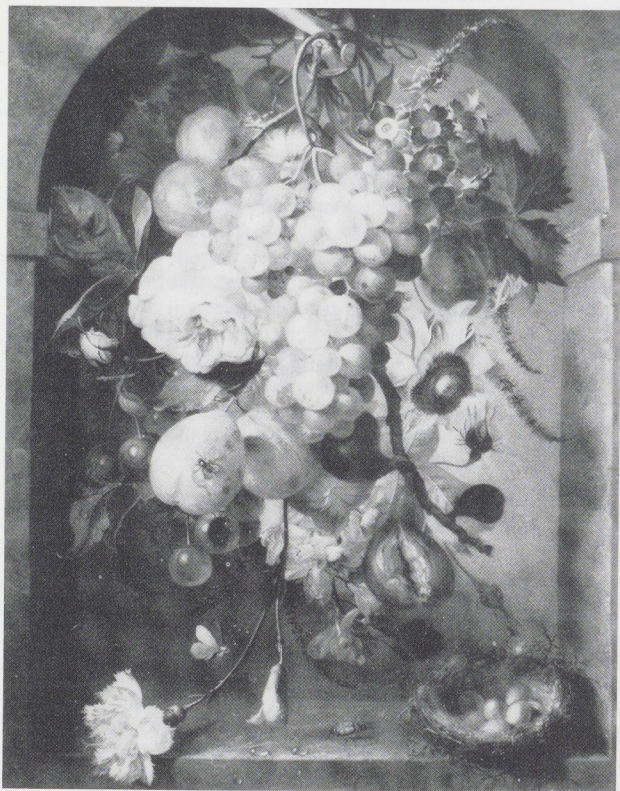

A. Schouman del.

F. Lange Julpis 1750.

1. Hendrik van Limborch. 2. Coenraat Roepel. 3. Gerard Jan Palthe.

Afb. 5 (boven). Copie naar Richard van Bleeck, Portret van Coenraat Roepel. Rood krijt over potlood, 214 × 163 mm. Rijksprentenkabinet, Amsterdam.
Afb. 6 (onder). Coenraat Roepel, Bloemstilleven. Doek, 56 × 37 cm. Huidige verblijfplaats onbekend.

vermeldt het schilderij in zijn biografie over Van Bleeck: *De schilder Bleeck is echter zo nu als dan noch eens wedergekeerd na Holland, en vooral na 's Gravenhage, inzonderheid in het jaar duizent zeven hondert zeventien, op het verzoek van Koenraad Roepel, vermaart Bloem- en Fruitschilder. Die laatstgemelde Konstenaar, die in aanzien is bij veele voorname Heeren in 's Gravenhage, deet zich konterfijten bij Bleeck, welk Portret zo wel uitviel, dat zich veele Konstlievenden deeden konterfijten.*⁸

Op het portret is de penning die Roepel in 1716 ontvangen had van de kunstlievende keurvorst Johann Wilhelm van de Palts nadrukkelijk afgebeeld. Van Gool vertelt dat de schilder in dat jaar overgehaald was om naar diens hof in Düsseldorf te reizen. Hij had toen slechts één schilderij bij zich, dat meteen rijkelijk betaald werd waarbij hij ook de gouden medaille met de beeltenis van zijn mecenas ontving.⁹ Het is echter bij deze ene aankoop gebleven aangezien Johann Wilhelm op 18 juni 1716 stierf. Zijn opvolger Carl Philip III trof een lege schatkist aan en was gedwongen alle kunstenaars te ontslaan die Johann Wilhelm om zich heen had verzameld. Zo kon zelfs Adriaen van der Werff, een van de beroemste schilders van zijn tijd, al vanaf 1 augustus 1716 niet meer door het hof betaald worden.¹⁰ Ook hij was door Johann Wilhelm met een gouden medaille vereerd die hij op tenminste één zelfportret prominent in beeld bracht.¹¹

Het stilleven op de ezel, dat overigens in gelijste toestand door de schilder afgewerkt wordt, toont een type compositie dat tamelijk uitzonderlijk is en waarvan van Roepel enkele gedateerde voorbeelden uit de jaren 1715–1722 bekend zijn. Fruit en bloemen zijn hier opgehangen in een nis en niet – zoals meer gebruikelijk – gestapeld bij een mand of een vaas. Binnen die toch al zelden gekozen beeldvorm heeft Roepel het stilleven ook op een ongebruikelijke manier opgehangen; meestal wordt de met een lint samengebonden tros aan een haak of een ring gehangen, terwijl hier enkele losse stelen in een wankel evenwicht direct door een ring gestoken zijn. Het in het portret geschilderde stilleven is, voorzover nu te beoordelen valt, gecompo-

neerd met elementen die op twee schilderijen van Roepel terug te vinden zijn. Bijna dezelfde tros fruit en bloemen komt voor op een stuk dat in 1971 geveild is in Brussel (afb. 6).¹² De op de onderrand van de nis gelegde druiven en de slak vinden we terug op een ongedateerd schilderij dat in 1978 geveild werd in Keulen.¹³ Op deze twee schilderijen komt ook hetzelfde type nis voor waarin het stilleven op het portret geplaatst is. Ongetwijfeld als gevolg van de werkwijding tussen Van Bleecck en Roepel is noch deze nis, noch de wijze waarop de tros van vruchten en bloemen opgehangen is, in beeld gebracht op de tekening in het Rijksprentenkabinet, de enige thans bekende representatieve tekening door Van Bleecck.

Noten

¹ Over het geboortjaar van Pieter van Bleecck zijn de kunstenaarslexica tot nu toe onvolledig geweest. Hij werd, na een in de wieg gestorven kind, als tweede kind van Richard van Bleecck en Maria van Dolen in de rooms-katholieke kerk van Den Haag op 25 juni 1697 gedoopt met de namen Petrus Johannes. Daarna kreeg het echtpaar in Den Haag nog drie kinderen: Gratia Angelina Cornelia (gedoopt 22 december 1699), Robertus Dominicus (gedoopt 29 maart 1702 – begraven Rijswijk 19 mei 1702) en Anna Maria (gedoopt 29 mei 1705 – begraven 16 augustus 1706).

² Fondation Custodia, Parijs, inv.nr. I 155; pen in bruin en penseel in grijs, 187 × 260 mm, rechtsonder gesigneerd *RVB(ineen)leecck D.* De tekening blijkt een copie te zijn naar de *Rust op een landweg* door Jan Brueghel II, die zich sinds 1855 in de Pinacoteca di Brera te Milaan bevindt (inv.nr. 656, olieverf op koper 18 × 25 cm; afgebeeld in: Klaus Ertz, *Jan Brueghel der Jüngere (1601–1678). Die Gemälde mit kritischem (Euvrekatalog)*, Freren 1984, pp. 251–252, cat.nr. 71). Ik dank G. Kotting en M. den Kinkelder, beiden verbonden aan het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie, die mij de weg wezen naar het schilderij. Linksonder zijn enkele fragmenten van letters te zien van een afgeknipt onderschrift waarin Van Bleecck – zoals op die plaats gebruikelijk is – ongetwijfeld de naam van de kunstenaar had geschreven die hij gecopieerd had. Door deze 'ingreep' van de kunsthandel, waar een origineel immers beter betaald wordt dan een copie, staat Richard van Bleecck nu zozeer bekend als tekenaar van land-

schappen in Vlaamse stijl dat men aan hem nog een tweede, maar veel zwakkere natekening naar Jan Brueghel I toeschreef (eertijds in de collectie E. Perman te Stockholm, pen en penseel, afmetingen onbekend; foto bij het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie met een verwijzing naar het nagetekende schilderij dat zich nu in de Alte Pinakothek te München bevindt, inv.nr. 694).

³ Rijksprentenkabinet, Amsterdam, inv.nr. 1912:31; pen en penseel in grijs, het bloemstuk met pen in bruin, 168 × 145 mm. Herkomst: veiling Atlas Wurfbaïn, Amsterdam (F. Muller), 20 november 1899, nr. 652; veiling Oud-Amsterdam, Amsterdam (F. Muller), 6 mei 1912, nr. 1057. De tekening is als zelfportret van Jan van Huysum gepubliceerd door H. van Hall, *Portretten van Nederlandse beeldende kunstenaars*, Amsterdam 1963, nr. 1010:7.

⁴ Doek, 110,5 × 87,2 cm, gesigneerd door R. van Bleecck en C. Roepel. Herkomst: veiling Amsterdam (Sotheby Mak van Waay), 15 juni 1982, nr. 6, met afb.; Kunsthandel Rafael Valls, Londen (vouwblad 1983, nr. 7, met afb. in kleuren); Kunsthandel Johnny van Haften, Londen (cat. 1984, nr. 3, met afb. in kleuren).

⁵ Rijksprentenkabinet, Amsterdam (coll. Gerritsen), inv.nr. 1940:260; rood krijt over potlood, 214 × 163 mm, linksonder (negentiende-eeuws) opschrift *Bleecck ad viv. delineavit* en op de achterzijde in dezelfde hand *de Heer Coenraet Roepel, kunstig Fruit en Bloemschilder in s'Gravenhage*. Deze tekening is beschreven bij Van Hall, *op.cit.* (noot 3), nr. 1782:1(noot). Dat het een copie naar het schilderij betreft, blijkt uit het feit dat op de tekening de schaduw van Roepels halsdoek weergegeven is, terwijl deze halsdoek zelf – die op het schilderij wél duidelijk is afgebeeld – schetsmatig en zelfs onvolledig weergegeven is. Daardoor is de schaduwplek in de getekende versie weinig begrijpelijk en kan eigenlijk alleen met kennis van het schilderij 'gelezen' worden.

⁶ J. van Gool, *De nieuwe schouburg der Nederlandsche kunstschilders en schilderessen 1, 's-Gravenhage 1750*, afgebeeld tegenover p. 426 en beschreven op p. 433. Op grond van deze tekst wordt Roepels portret vermeld door A. Laes, 'Un petit maître hollandais du XVIIIe siècle. Richard van Bleecck (1670–vers 1733)', *Revue de l'Art* 60 (1931), pp. 155–168. In 1777 vervaardigde Petronella van Cuyck voor de Haagse schildersconfrerie Pictura een copie in pastel naar Van Bleeccks schilderij dat toen in bezit was van een neef van Coenraet

Roepel; zie A. Bredius, 'Extract uit de notulen der confrerie van Pictura te 's-Gravenhage, gehouden door Pieter Terwesten', *Oud Holland* 19 (1901), pp. 181-183; en Van Hall, *op.cit.* (noot 3), nr. 1782:2.

⁷ Van Gool, *op.cit.* (noot 6), p. 376.

⁸ J.C. Weyerman, *De Levens-beschrijvingen der Nederlandsche Konst-Schilders en Konst-Schilderessen* IV, Dordrecht 1769, pp. 259-260. Aangezien het schilderij niet gedateerd is, zal het door E.W. Moes in zijn *Iconographia Batava* (dl. II, Amsterdam 1905, nr. 6473) opgegeven jaartal 1717 ontleend zijn aan deze bron.

⁹ Van Gool, *op.cit.* (noot 6), p. 428.

¹⁰ B. Gaetgkens, *Adriaen van der Werff 1659-1722*, München 1987, p. 74.

¹¹ Zelfportret uit 1699 (Rijksmuseum, Amsterdam, inv.nr. A 465; zie Gaetgkens, *op.cit.* (noot 10), cat.nr. 109).

¹² Veiling Brussel (Palais des Beaux-Arts), 26 oktober 1971, nr. 129 (met pendant); doek, 56 x 37 cm, linksonder gesigneerd.

¹³ Veiling Keulen (Lempertz), 23 november 1978, nr. 231 (met afb.); doek, 47,5 x 39 cm, gesigneerd.